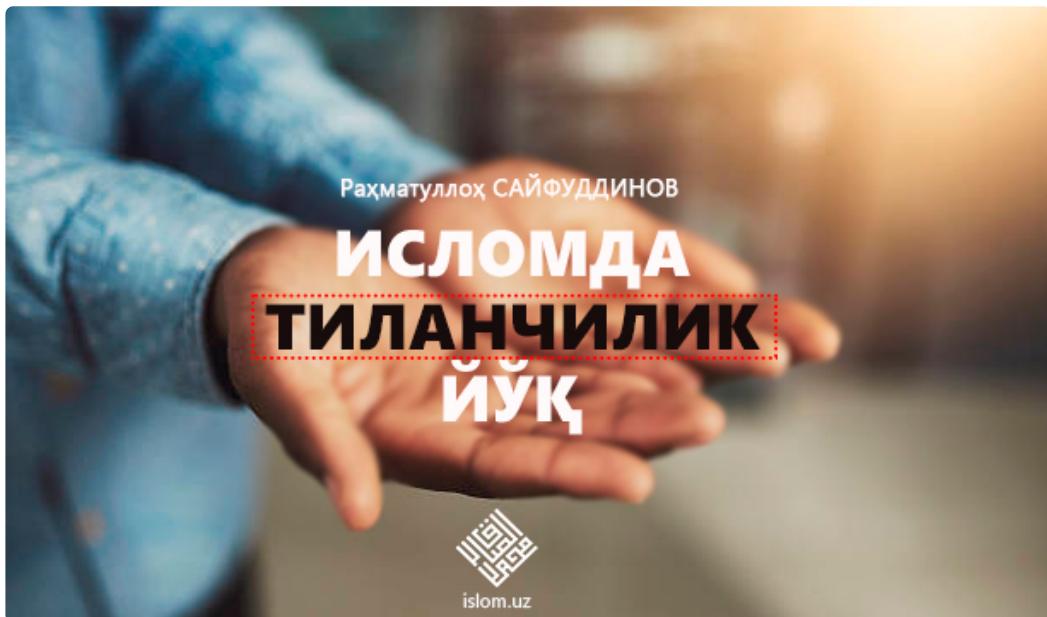

Исломда тиланчилик йўқ

09:57 / 22.07.2017 6639

Ислом – инсонни икки дунё саодатига эриштирувчи диндир. Икки дунё саодатига эришиш учун эса бу дунёда Аллоҳни таниб, У Зотга ибодат қилиб яшаш лозим. Ибодатларнинг тури кўп – маънавий, жисмоний, молиявий ибодатлар бор. Юқоридаги мавзуумиз ана шу молиявий ибодатларга оиддир. Ибодат – Аллоҳ таолога қуллик, бандалик қилиш демакдир. Бинобарин, молиявий ибодатнинг маъноси шуки, инсон ўзига Аллоҳ таоло ато этган моддий неъматлардан У Зотнинг розилиги йўлида сарфлаши лозим. Ана шу молиявий ибодат бўлади. Молиявий ибодат тўғри бўлиши учун энг аввало молиявий маблағ ҳалол касбдан, ҳалол йўли билан топилган бўлиши шартдир. Бу асосий масала. Кейинги муҳим масала – бу маблағни ҳалол йўлга, шаръий мақсадларга сарфлашдир.

Бу масаланинг мавзуумизга тегишли бўлган яна бир нозик жиҳати бор. Аллоҳ таоло имконият, мол-давлат ато этган одам уни ҳалол йўл билан топиб, ҳалол йўлга сарфласа кифоя экан, аммо ризқи тор бўлиб, Аллоҳнинг синови келиб, ўз меҳнати билан ўзини, аҳли оиласини таъминлай олмаган одам қандай йўл тутиши керак? Мана шу масала мавзуумизнинг асосини ташкил қиласди.

Динимиз эзгулик, яхшилик, меҳр-муруват, хайру саховат динидир. Муҳтожларга ёрдам қўлини чўзиш, биродарининг эҳтиёжини ўзиникидан устун кўриш динимизда энг юксак қадрланадиган, барчага ўrnak қилиб кўрсатиладиган чинакам исломий фазилатдир. Устоз уламоларимиз

айтадиларки, динимизда садақа ёки ёрдам сўраб келган одамни, яъни соилни жеркимасликка, уни имкон қадар қуруқ қайтармасликка буюрилган. Аммо, соил ҳам соиллик қилишга ҳақли бўлиши лозим. Гап шундаки, мусулмон кишига тиланчилик қилиш мумкин эмас. Фақатгина ногирон ёки бир кунлик таоми ҳам йўқ ёхуд катта қарзга ботган кишигина бирорлардан нарса сўраб, эҳтиёжини қондириши мумкин. Тўрт мучаси соғлом, ҳеч бўлмаса ҳаммоллик қилиб ҳам тирикчилик қила оладиган кишига бирорлардан нарса тиланиш жоиз эмас. Бойлик орттириш мақсадида тиланиш эса мутлақо мумкин эмас. Агар бундай кишилар тиланчилик қилаётган бўлса, уларга бу ишни ташлаш кераклигини айтиб, унинг ўрнига ҳалол меҳнат қилишни тавсия этиш лозим.

Ривоятларда келишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хузурларига ансорлардан бири соиллик қилиб келди. Унинг тўрт мучаси соғ эди. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам унга уйидаги бор нарсасини сотиб, пулига арқон ва болта сотиб олиб, ўтин териб келиб сотишга буюрдилар. Ҳалиги одам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг тавсияларига амал қилиб, ҳеч қанча вақт ўтмай, тирикчилиги яхшиланганини айтиб, у зот алайҳиссаломга миннатдорчилик билдириб кетди.

Демак, садақа ва хайру эҳсонларга кимлар ҳақли эканини билиб олишимиз керак. Бунинг учун Қуръони Карим оятлари, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳадиси шарифларини ўрганиш лозим. Умуний қоида шуки, Аллоҳ имкон берган одамлар жиддий, узрли сабаб билан ўз-ўзини таъминлай олмаётган, ҳақиқатдан ҳам муҳтоҷ бўлиб қолган инсонларга ёрдам қўлини чўзиши керак. Одатда бундай инсонлар иффатлари, уятлари кучли бўлганидан ўзларининг ҳожатманд эканини яширадилар. Асл ҳолни билмаган одам сиртдан уларни бой деб ўйлайди. Нафақани, хайр-эҳсонни ана шундай тоифадаги инсонларга қилиш керак. Аммо улар андиша қилиб, ўз ҳолатларини яширишса, хираки қилиб, одамлардан тиланмаса, садақа бераман деб, бундай кишиларнинг ҳис-туйғуларини оёқости қилиб қўймаслик керак. Эҳсон Аллоҳ учун қилинаётган бўлса, имкон қадар маҳфий тарзда қилингани маъқул. Ихлос билан, Аллоҳ таолонинг розилигини кўзлаб садақа қилаверинг, у ёғини Аллоҳ таолонинг Ўзи билади.

Ислом дини меҳнатга лаёқатли ҳар бир инсон учун осонлик билан ҳалол ризқ топиш йўлинни кўрсатиб берган. Лекин инсон ҳаёти доимо бирдек кечавермайди, турли фавқулодда ҳолатлар, кутилмаган ҳодисалар

оқибатида баъзи кишилар оғир иқтисодий ҳолатга тушиб қоладилар. Бундай ҳолатлар садақа, хайр-эҳсон йўли билан муолажа қилинади. Масалан, мол-дунёси кўпайиб, маълум миқдорга етган ва белгиланган муддат давомида эҳтиёждан ортиқча бўлиб турган бой кишилар закот берадилар. Иқтисодий имконияти бу даражага етмаган кишилар ҳам савобдан баҳраманд бўлиши учун ихтиёрий садақа қилишга тарғиб қилинади. Айни пайтда, муҳтож кишилар ҳам одоб доирасидан чиқмаслик, хирадлик билан одамлардан тиланчилик қилмай, иффатли, қаноатли бўлишга чақирилади.

Имом Бухорий раҳматуллоҳи алайҳи ривоят қилган ҳадиси шарифда Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу айтадилар:

«Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: **«Бир икки хурмо ёки бир-икки луқмани олиб қайтадиган мискин эмас, иффатли бўлиб турган мискиндир. Хоҳласангиз, «Одамлардан хирадлик билан сўрамайдилар», оятини ўқинг»**, дедилар».

Имом Аҳмад ибн Ҳанбал розияллоҳу анҳу ривоят қилган ҳадисда Набийимиз алайхиссолату вассаллом: **«Ким ўзида етарли нарса бўлатуриб одамлардан тиланса, қиёмат куни юзи тирналган ҳолда келади»**, дедилар. Одамлар: «Эй Аллоҳнинг Расули, етарли нарса қанча?» дейишиди. У зоти бобаракот: **«Эллик дирҳам»**, дедилар».

Шу ва шу мазмундаги бошқа шаръий далиллар асосида етарли нарсаси бор одамга тиланчилик қилиш ҳаром, деган ҳукм чиқарилган.

Тиланчилик кўнгилни ғаш қиласидиган нохуш ишдир. Шариатда яшаши ниҳоятда қийинлашиб, танг аҳволда қолингандагина, ўзини ҳалокатдан қутқариш учунгина тиланчилик қилишга рухсат берилган. Лекин умр бўйи тиланчиликни касб қилиб олиш, ўзи соғ-саломат бўлса ҳам, ишламасдан, ҳалол меҳнат қилмасдан, балки меҳнатдан қочиб, бойлик тўплаш учун ёки умуман умрини тиланчилик орқали ўтказиш учун тиланчилик қилиш шариатга тўғри келмайдиган нарсадир.

Афсуски, ҳозирги кунда кўча-йўлларда, масжидлар ичидар ташида, маҳаллаларда ва бошқа жойларда ҳам тиланишни одат қилиб олган кимсалар кўпайиб бормоқда. Бунинг устига қопи тўла нони, чўнтағи тўла пули туриб, кечаю кундуз демай одамларни безовта қилиш, эшигини тақилатиш, бирор нарса беришни талаб этиш, хирадлик билан туриб олиш ҳолатлари кўп учраяпти. Буларнинг бирортаси шаръян жоиз иш эмас. Бу

хунук ҳолат Ислом маданиятига тұғри келмайди. Биз бу ҳолатдан қутулишга ҳаракат қилишимиз керак.

Тиланчилик маданиятсизликнинг, диний таълимотларга амал қилмасликнинг ёрқин намунаси дир. Дангасалик, текинхүрлик, хизмат қилмасдан, пешона тери тўқмасдан бошқаларга оғир бир юк бўлиб ҳаёт кўришга ўтиш мусулмон одамга мутлақо тұғри келмайдиган, нотұғри ишдир. Бундай жирканч ишни касб қилиб олганларга бирон нарса бермаган одам асло гуноҳкор бўлмайди, аксинча, садақанинг асл моҳиятини тұғри тушуниб олсак, уни фақат ҳақиқий муҳтож биродарларимизга берсак, жамиятдаги тиланчилик иллати ҳам аста-секин йўқолиб боради. Бунга қарши курашиш ҳаммамизнинг бурчимиздир.

Юқорида айтилганидек, ҳаётда қийналиб қолган кишиларга моддий ёрдам бериш – улкан ажру савобли иш. Лекин бундай садақани, бундай хайр-эҳсонни ўша муҳтож одамларнинг уйларига олиб бориб боришимиш керак. Бунинг учун бизда ҳушёрлик бўлиши керак, халқнинг, эл-юртнинг дардига малҳам бўлиш ғами бўлиши керак, маҳалла-қўй, қариндош-урӯғ орқали муҳтожларни аниқлаб, уларнинг ҳолидан хабардор бўлиб туриш керак. Зоро, инсоний қадриятыни йўқотмаган noctor кишилар муҳтож бўлса ҳам уялиб, сўрамай туришади. Садақани кўчада юрган тиланчиларга эмас, балки ориятли, сўрашга ийманадиган ҳақиқий муҳтожларни топиб бериш чинакам савоб бўлади, ҳақиқий ибодат бўлади.

Раҳматуллоҳ САЙФУДДИНОВ

Юнусобод тумани бош имом-хатиби,

Тошкент Ислом Институти ўқитувчиси,

«Мирза Юсуф» жоме масжиди имом-хатиби